№ 178 Սեպտեմբերի 28 Երեքշաբթի **1882** Սեպտեմբերի 28 Երեքշաբթի № 178

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ղարսից: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ղարաբաղի աստղագէտը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐՍԻՑ

Սեպտեմբերի 18-ին

Մարդաշատ քաղաքների համար հասարակաց այգի կամ մի որ և իցէ զբօսատեղի ունենալը մի ամենաանհրաժեշտ կարիք է: Ուստի բազմամարդ Ղարսն էլ հետևելով այս ընդհանրացած օրէնքին, մի քանի հազար րուբլ ծախսելուց յետոյ, գետի մէջ ընկած կղզիներից մինը մի քանի մասնաւոր փոփոխութիւնների ենթարկելով «հասարակաց այգի» անունով մկրտել են: Այո, անունը այգի է, բայց ոչ մի ծառ, ոչ մի ծառուղի չունի: Աջ ու ձախ զբօսնելու համար մի քանի ճանապարհներ են բացել, մի երկու տեղ նստարան շինել, իսկ մնացած տեղերը եօնջայ (առոյտ) են ցանել: Այգու մի կողմը մի փառաւոր փայտէ շինութիւն կայ, որտեղ զինուորականները և առհասարակ ծառայողները պարում են, կարդում են, ճաշում են կամ աւելի պարզ ասենք ամարային կլուբի տեղ են գործ ածում. բայց ղարսեցի բնակիչները կըլուբի տախտակամած պատերից հոտ քաշելով միայն մասնակից են լինում ներսը կատարված հանդէսներին, թէև ամեն բան քաղաքի փողով է շինված:—Ղարսի այս «հասարակաց այգի» կոչուածը ոչ միայն օգտակար չէ զբօսողներին, այլ և մինչև անգամ շատ վնասակար է. որովհետև կղզու չորս կողմը գետի ընթացքը այնքան հանդարտ է, որ ամեններին չէ երևում թէ գետը գընում է, կարծես մի նեխած լիճ լինի: Այս պատճառով ափերի վրա հազար ու մի տեսակ նեխութեր հաւաքվելով, արեգակի սաստիկ ջերմութիւնից ջուրը հոտում ու նեխվում է: վնասակար է և նրա համար, որ չը նայելով չորս կողմը ջրով պատած է, բայց շաբաթը մի անգամ էլ չեն ջըրում, այդ պատճառով բազմաթիւ զբօսողների ոտքերի տակից՝ անդադար փչող քամու շնորհիւ միշտ այնպէս թոզ է բարձրանում, որ պէտք է շատ անգամ աչք ու բերան փակել և այնպէս զբօսնել: Դեռ չեմ յիշում այն խոշոր վտանգը, որ մի օր Ղարսի գետը կը կատաղի և այգին իր բոլոր պարագաներով կոչնչացնէ:

Մի վնասակար կարգադրութիւն. առաւօտեան ժամը 9-ին, երբ արդէն ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ անդադար անցուդարձ է անում փողոցներով, մշակները սկսում են գլխաւոր փողոցները մաքրել, գնացող եկողի աչք ու բերանը թոզով լցնել, սրճարաններ, խանութներ ապականել: Մի՞թէ չէ կարելի մաքրել տալ առաւօտները շատ վաղ, միայն այն ժամանակ, երբ ժողովուրդը դեռ բազար չէ լցվում, երբ դուքանները դեռ չեն բաց արել. և ինչ նշանակութիւն ունի մաքրել միայն մի երկու գլխաւոր փողոց, իսկ ամբողջ Ղարսը թողնել թոզի և կեղտոտութեան մէջ: Ի՞նչ նշանակութիւն ունի մաքրել միայն լաւ տըների լուսամուտների առաջ, ջրել միայն լաւ ճանապարհը, իսկ մնացած թաղերը թողնել աղբի ու զիբիլի մէջ:

Քաղաքի մէջ աղբիւրներ չը կան (առաջ եղել են). ամբողջ ժողովուրդը գետիցն է ջուր խմում: Հեռաւոր թաղերի համար անտանելի դժուարութիւն է գետից ջուր տանելը: Տեսնում ես ջահիլ հարսներ, մատաղ օրիորդներ, ջրի լծակները ուսերին դրած, տնքալով բարձրանում են ահագին ձորից: Քաղաքի մէջ ջուրը շատ անմաքուր է. որովհետև թէ գետի ընթացքը շատ հանդարտ է և մէջը թափած աղտեղութիւնները չէ քշում, տանում, և թէ գետի մէջ ամեն րոպէ լիքն են՝ խոզեր, տաւարներ, ֆուրգօններ, նախիրներ, խումբ խումբ լուացք անողներ, անթիւ լողացողներ: Ով ցանկանում է մաքուր ջուր խմել, պէտք է կամ գիշերով վեր առնէ, կամ քաղաքի վերևից բերէ: Կառավարութիւնը քաղաքի մէջ աղբիւրներ բանալու շատ հոգսեր է անում. շուտով մի երկու տեղ աղբիւրներ կը վազեն:

Պօլիցիայի կողմից քաղաքի կարգապահութիւնը գովելի է. երկու ամսից աւելի է որ այստեղ եմ, ամեն օր էլ շրջում եմ փողոցներում, բայց ոչ մի օր ոչ մի տեսակ անկարգութիւն չը տեսայ. կըռիւ, աղմուկ, միմեանց հայհոյել ամեններին չը լըսեցի: Մի անգամ չը լսեցի թէ այս կամ այն տունը, խանութը գող է մտել: Պօլիցիականները ցերեկով՝ հսկում են փողոցներում, որ անկարգութիւն չը լինի:

Ղարսը այգիների, բանջարանոցների, ծաղկանոցների կողմից մի անբաղդ քաղաք է: Ամբողջ քաղաքը ներկայացնում է մի չոր անապատ: Ոչ մի դրան առաջ ոչ մի ծառ չը կայ. միայն քար, փայտ, հող է երևում ամեն տեղ, էլ ուրիշ ոչինչ:—Մանաւանդ տաճկաց ժամանակ մեղուապահութիւնը առատ է եղել, և Ղարսի մեղրը համեմատաբար մեծ առաւելութիւն ունի ուրիշ տեղի մեղրից: Բայց ցաւալին այս է, որ ոչ ոք առանձին ուշադրութիւն չէ դարձնում մեղուապահութեան վրա. այնպէս թողած է բնութեան կամքին,—ինչ որ լինում է, լինում է:

Թէ ձմեռ, թէ գարուն պարապ մարդիկ ժամանակ են անցկացնում սրճարաններում և միկիտաններում, որոնց թիւը Ղարսում շատ շատ է: Միկիտաններում գլխաւորապէս լինում են ջահիլները, կամ, աւելի պարզ ասենք, գինեմօլները, չափխուռները, լօթիները և այլ այս կարգի մարդիկ: Իսկ սրճարաններում հաւաքվում են ծանրաբարոյ ծերունիներ, միջահասակներ և առհասարակ կարգին մարդիկ: Սրճարանները բաժանվում են զանազան կարգերի. օրինակ մի տեղ հաւաքվում են քարտաշները, միւսում այլ արհեստաւորներ, երրորդում աւելի պ ա տ ւ ա ւ ո ր ն ե ր և այլն: Սրճարանում մի պատի տակ խարոյկի վրա եռ են գալիս սրճի փայլուն «իբրուղները». իսկ միւս պատերի տակ անշարժ նստարանների վրա նըստած են զանազան մարդիկ և մի կողմից սուրճ են վայելում, մի կողմից էլ «նարգիլան» են խռխռացնում: Մէկ ժամվայ մէջ հազար և մի տեսակ առարկայի վրա կը խօսեն, կը վիճեն, կը զատեն, բայց և ոչ մի եզրակացութեան չեն հասնի: Շատ անգամ կը խօսեն այս և այն տէրութեան ոյժի, խելքի, հարստութեան վրա:—Մի բաժակ (փոքրիկ ֆինջանով) սուրճը մի կոպէկ արժէ. ուրեմն եթէ մի րուբլ մխես, 100 մարդի պատիւ կարող ես անել: Բազարի առաջին և սովորական պատիւը սուրճն է: Եթէ մի ծանօթի խանութ մտար,—իսկոյն մի «ֆինջան» սուրճ բերել կը տան: Ֆինջանը այնքան փոքր է, որ սառը ժամանակ մի կում անելով կը վերջանայ:

Կանանց սեռի համար ոչ մի բաւականութեան տեղ չը կայ. այդ սորուկները յաւիտեան դատապարտված են սև յարկի տակ փտելու: Սոքա պարտաւորված են գիշերը քները կտրել, երեխաներին օրօրել, ցերեկը կարել, կարկատել, լուալ, եփել, մաքրել և, վերջապէս տնական բոլոր հոգսը քաշել, ամեն ծանրութիւնը տանել և ամեն մի չնչին բանի համար էլ խղճալի ք ե օ թ ա կ վայելել մարդից:

Այստեղ կինը մարդու կատարեալ սորուկն է, նրա աչքն ու երեսը միշտ պէտք է ծածկած լինի, մանաւանդ «թաղայ» հարսները ամեներին իրաւունք չունեն հինգ րոպէ դրանը կանգնել, արեգակի երես տեսնել: Մարդիկ կանանց թակում են, այնպէս, ինչպէս կը թակեն տաւարին:

Ղարսը որպէս հողագործութեան տեղ, հրաշալի է. որպէս պատերազմական քաղաք, արդէն յայտնի է. որպէս վաճառականութեան տեղ, միջակ է: Լուռ, այլ և այլ միջատներ առատ են: Ամառը չոր, ձմեռը սաստիկ ցուրտ, իսկ թոզը միշտ անպակաս:

* * *

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ախալցխա, 24 սեպտ.

Սրանից մի քանի ժամանակ առաջ երբ հին երեցփոխան պ. Վանցեանի գործերին քննիչ նշանակվեցաւ կոնսիստորիայից արժ. Դաւիթ քահանայ Եարալեանցը, որը գալով Ախալցխա և տեսնելով պ. Վանցեանի գործերի դրութիւնը, հրամայեց նորա ունեցած թղթերի բոլոր պատճէնները արտադրել, դորա համար տեղիս հոգևոր կառավարութիւնը վարձեց վեց գրողների, որոնցից մինն էլ էի և ես: Մենք ամենայն աշխատութեամբ սկսեցինք գրելը, վերջացնելով մի ամսվայ ընթացքում: Աւարտելուց վերջը հոգևոր կառավարութիւնից խնդրեցինք մեր վարձը, բայց սկիզբը համոզեցին մեզ սպասել մինչ կոնսիստորիայի հրամանը: Երբ հաստատ աղբիւրներից տեղեկացանք, որ կոնսիստորիան առանձին հրամանով յայտնել է հոգևոր կառավարութեան տալ մեր փողերը սուրբ Փրկիչ եկեղեցուց մինչև Վանցեանի գործերի աւարտը, ուստի մին օր պատահմամբ գնացի հոգևոր կառավարութիւնը և խնդրեցի անգամից բարեհաճել տալ մեր փողերը, բայց որքա՜ն մեծ եղաւ իմ զարմանքը երբ փոխանակ փողի «Կորիր դուրս, փող չը կայ» ստացայ պատասխան. երկրորդ անգամ կրկնեցի իմ խնդիրը,

---

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ

Մասն Առաջին

—

I.

ԱՍՏՂԱԳԷՏ

Վարանդայի տիրապետող Մելիք-Շահնազարեանը մեծ քայլերով անցուդարձ էր անում իր հոյակապ ամրոցի սենեակներից մէկի մէջ, որ գտնվում էր Ջանախչի բերդում: Երբեմն իր հայացքը դարձնում էր նա դէպի լուսամուտը, որտեղից երևում էին Ղարաբաղի անտառապատ լեռները, նայում էր սքանչելի հովտի վրա, որով շրջապատված էր Ջանախչին, նայում էր այն հազարաւոր, գոյնզգոյն, գեղեցիկ ծաղիկների վըրա, այն չքեղ, դալար բուսականութեան վրա, որ զարդարում էին այդ հիանալի հովիտը: Դէպի աջ կողմը հոսում էր մի գետ, շրջապատած ձեռատունկ ծառերով, որոնց ճիւղերը ցոլանում էին նրա սրընթաց ալիքների մէջ: Իսկ գետի միւս կողմում դարձեալ ձգվում էին լեռնային շարքերը, և հետզհետէ հեռանալով, միախառնվում էին հօրիզօնի հետ: Արեգակը իր փայլուն ճառագայթներով լուսաւորում էր այդ բազմանկար պատկերները: Բայց նրանք չունէին ոչինչ հրապուրանք Մելիք-Շահնազարեանի համար, որի մռայլված դէմքը արտայայտում էր հոգեկան սաստիկ անհանգստութիւն:

Երբեմն նա յարդարում էր իր մօրուքն ու բեխերը, և անհամբերութեամբ, որ տհաճութեան էր հասնում, նայում էր դէպի մի կարմրաքիթ, կարճահասակ և այլանդակ թուրք, որը ծալապատիկ նստած էր գորգի վրա, և ինչ որ գծագրում էր քարէ յատակի վրա: Այդ վերջինը երբեմն մատը տանում էր դէպի ճակատը, կարծես թէ, մի բանի վրա մտածում էր: Յետոյ նա վեր էր առնում իր արևելեան ձևով թանաքամանը, որ կոչվում էր դըվիթ-ղալամ, թաթախում էր նըրա մէջ եղէգնեայ գրիչը և նրանով ինչ որ գըրում էր կոկած թղթի վրա, որ դրած էր նրա մօտ: Յետոյ կրկին խորասուզվում էր մտածութիւնների մէջ, կամ լուսամուտից նայում էր արեգակին: Երևում էր, որ նա չէր նկատում մելիքի ոչ անհամբերութիւնը և ոչ տհաճութիւնը, և մինչև անգամ ամենևին ուշադրութիւն չէր դարձնում այն բոլորի վրա, ինչ որ շրջապատում էր նրան:

Մելիքը, վերջապէս յոգնելով սենեակի մէջ մանգալուց, կանգնեց մտայոյզ թուրքի մօտ, նայում էր նրա աշխատութիւնների վրա: Նրա դժգոհութիւնը այժմ աւելի և աւելի սաստկացած էր: Վերջը իր համբերութիւնը բոլորովին կորցնելով, նա խլեց թուրքի գլխից գառան մորթուց կարած երկայն գտակը, և ձգելով յատակի վրա, բարկութեամբ գոչեց.

—Ո՛վ դու Հանաֆի և Մալիքի զաւակ, Աբուբէքրի և Օմարի ժառանգ, մինչև երբ պիտի սպասել տաս քո թւահաշիւներին: Երևի, դու այսօր քեզ նպատակ ես դրել բոլորովին գըժվացնել ինձ: Ասա, երբ պիտի վերջանան քո յիմարութիւնները:

Այդ յանկարծակի յարձակման միջոցին, սափրած գլխով թուրքը, սարսափելով վեր թռաւ տեղի վրա, և աչքերը լայն բացած, նայում էր մելիքի վրա, չը խօսելով ոչ մի բառ: Այդ դրութեան մէջ ունէր նա զարմանալի նմանութիւն կապկի հետ, որը նայում է իր տիրոջ վրա, սպասելով նրա հրամաններին, թէ երբ պէտք է սկսէ իր խաղերը, հանդիսականներին զուարճացնելու համար: Նրա կերպարանքը այն աստիճան ծաղրաշարժ էր, որ մելիքի բոլոր բարկութիւնը անցաւ, և նա սկսեց սաստիկ ծիծաղել:

—Երդվում եմ իմ մօրուքով, գոչեց նա, ձեռքերով փորը բռնելով,—որ մի ամենակորստաբեր աստղ, երևի, հալածում էր քո մօրը, սիրելի իմ աստղագէտ, սկսեալ այն օրից, երբ դու գոյութիւն ստացար քո մօր արգանդումը, մինչև քո ծնունդը: Որովհետև, դժուար է երևակայել, թէ ինչպէս ձևակերպվեցան այդ բոլոր այլանդակ մասնիկները, որ բաղկացնում են քո մարմինը:

—Բայց, մելիք, ես շատ և շատ շնորհակալ եմ ձեզանից:

—Ինձանից, ինչու համար:

—Եթէ դուք չը լինէիք, ես բոլորովին կորած էի: Թող փառք լինի Ալիին և սուրբ Յուսէֆինին: Ես դրանից յետոյ կը մնամ ողջ և անվնաս: Վըտանգը անցաւ. ես այդ չէի սպասում: Արտասանելով այդ խօսքերը, նա խիստ սառնասրտութեամբ վերառեց իր գտակը և դրեց գլխին:

—Լսիր, աստղագէտ, բոլոր ցնդած դերվիշներից ամենախելագարն անգամ պէտք է հազարապատիկ խելացի համարել քեզանից: Դու կամ զառանցութեան մէջ ես գտնվում, կամ բոլորովին գժված ես: Ես քեզ խնդրեցի նախագուշակութիւններ անել քո աստղներով, քո երկնային շրջաններով, և Աստուած գիտէ, ինչ սատանայական առեղծուածներով, որոնք ինձ բնաւ հասկանալի չեն: Խնդրեցի քեզ՝ յայտնել ինձ, արդեօք հիմա բարեյարմար ժամանակ է խօսելու իմ խելագար եղբօրորդու հետ, որը իր յիմարութիւններով շատ նման է քեզ: Դու քո զանդաղկոտութեամբ զըրգռեցիր իմ տհաճութիւնը: Ես բարկացայ և քո գդակը մի կողմ ձգեցի, և աշխատեցի հայհոյել քեզ այն ընտիր անուններով, որոնց դուք, Ալիի հետևողներդ, շատ չէք սիրում: Իսկ դու այդ բոլորի փոխարէն դեռ ես շնորհակալութիւն ես յայտնում ինձ:

—Ի հարկէ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, և միշտ շնորհակալ կը լինեմ, պատասխանեց աստղագէտը:—Եթէ դուք, մելիք, փոքր ի շատէ գիտութիւն ունենայիք երկնային լուսատուների մասին, շատ հաւանական է, որ ինքներդ կը սարսափէիք այն կորստաբեր համաստեղութիւնից, որը վտանգ էր սպառնում ինձ, հէնց մի և նոյն րոպէում, երբ դուք խլեցիք իմ գլխարկը: Ես բո-

արժ. անդամը քաշեց գաւազանը և տեղից վեր կենալով սկսաւ բղաւել «ոպաւէ, սորանով կոտամ քո վարձը»: Այդ տեղից բոլորովին անպատւած դուրս եկայ, հաւաքեցի իմ 5 ընկերներին և դիմեցինք Նորին սրբազնութեան յայտնելով, որ մենք փոխանակ փողի՝ ստանում ենք միշտ անպատւութիւն: Բայց ափսոս, Նորին սրբազնութիւնը անուշադիր եղաւ մեզ: Այժմս դիմելով ձեզ, յարգոյ խմբագրից, խնդրում եմ լոյս ընծայելու երկտողիկս ի գիտութիւն բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան, որ այսպէս են կատարվում Նրա հրամանները:

Նիկողայոս Պապօեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» ներկայ համարում սկսում ենք տպել «Ղարաբաղի Աստղագէտ» վէպը, Րաֆֆիի թարգմանութիւն ռուսերէնից:

—

Սեպտեմբերի 26-ին, կիրակի օր, կատարվել է Թիֆլիսի Գայեանեան հայ օրիորդաց դպրոցի 13-որդ տարեդարձը: Տարեդարձի տօնախմբութեան վերջը կատարվել է օրիորդների ձեռագործների վիճակախաղը: Այցելուների թիւը շատ մեծ էր:

—

Սեպտեմբերի 26-ին, կիրակի օր, կատարվել է Թիֆլիսի կլասիկական առաջին գիմնազիայի տարեդարձը: Գիմնազիայի մեծ դահլիճը լի էր բազմութեամբ:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են որ յայտնի նկարիչ Այվազովսկի այս օրերս հասաւ Ս. Պետերբուրգ, որտեղից նա կարճ ժամանակից յետոյ կուղևորվի Հռոմ, որտեղ նա այդ ամբողջ ձմեռը պէտք է անցկացնի:

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է որ Թիֆլիսեցի մի հայ, Յարութիւն Գրիգորեանց, հետևեալ կտակ է արել: Տաս տարի շարունակ կտակակատարները պէտք է Նրա կարողութիւնից մտցնեն մի որ և է կրեդիտային հիմնարկութիւն հինգ հարիւրական րուբլ տարեկան, որ գումարը, հաշւելով տոկոսների հետ, տաս տարուց յետոյ պէտք է յատկացվի Կովկասեան համալսարանի մէջ մի ստիպէնդիատ պահելու համար, կտակողի անունով, իսկ եթէ տաս տարվայ ընթացքում համալսարան չը հիմնվի, այն ժամանակ, այդ գումարը պէտք է յատկացվի Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին:

—

Մեզ գրում են հետևեալը: «Նիժնի-Նօվգորոդի տօնավաճառը այս տարի շատ թոյլ անցաւ. Թէ Ռուսաստանի և թէ օտարերկրեայ վաճառականների վաճառահանած ապրանքները, փոքր բացառութեամբ, կարծես կորցրել էին իրանց նախկին նշանակութիւնը: Նրանց հարցնողներ չը կային և եղածներին շատ արժան գին էին տալիս: Բազուի նաւթը, որ բերողին նստում էր 1 ր. 25 կոպ., վաճառում էին 1 ր. կամ 1 ր. 10 կոպէկով, իսկ վերջին ժամանակ մինչև անգամ 90 կոպէկով: Պարսկաստանի մթերքները և պտուղները նոյնպէս մնասով էին վաճառվում: Հարուածը առեւտուրի վրա շատ մեծ էր, մանաւանդ Վօլգա գետի ջրերի սակաւութեան պատճառով շատերը կաշկանդված մնացին, չը կարողանալով ոչ ստանալ ապրանքները, ոչ էլ Նրանց ճանապարհել: Մի խօսքով ոչ ոք այդ տեսակ անաջող տարի չէ յիշում: Չը նայելով այս դժուարութիւններին, սնակութիւնները հայերի մէջ այս տարի չը կային: Միմիայն մի վաճառական չը վճարեց իր պարտքերը և անյայտացաւ այդտեղից»:

—

Խաւարասէր հայոց լրագիրը այժմ նոր մեթոդ է ընդունել: Առաջ նա սարսափելի կերպով յարձակվում էր բոլոր կրօնաբաժան հայերի վրա, Նրանց հայ էլ չը համարելով, իսկ այժմ սկսել է կեղծաւորութեամբ կաթօլիկ-հայերի կողմը բռնել (կեղծաւորութեամբ ենք ասում, որովհետև այդքան շուտ չէ կարելի փոխել իր համոզմունքը), իսկ մի և նոյն համարներում ամենաանվայել կերպով ծաղրում է միւս կրօնաբաժան հայերին, բողոքական հայերին:

—

Այս օրերս С.-Петерб. Вѣд. լրագրում տպվեցաւ մի երկար յօդուած «Ռուսաստանի քաղաքականութեան» վրա փոքր-Ասիայում: Թողնելով յօդուածագրի քաղաքական դատողութիւնները, մենք կը յիշենք այստեղ որ խօսելով բողոքականութեան տարածման վրա հայերի մէջ, առհասարակ, յօդուածագիրը չէ բաւականանում այդ պրօպագանդայի վտանգը ընդհանրապէս ցոյց տալով, այլ մանրացոյց է անում և անձերի վրա և Նրանց վրա մատնութիւններ է անում: Իսկ մատնութիւնը, ում և վերաբերէր նա, միշտ հակակրելի է:

—

Որքան մայրաքաղաքի ռուս լրագրութիւնը անփոյթ է դէպի ամեն բան որ կատարվում է Կովկասում, ցոյց է տալիս այն, որ «Голосъ» լրագիրը, որ հարիւր անգամ քաղուածներ է արել «Մշակ» լրագրից, այժմ կրկին մոռացել է որտեղ է հրատարակվում «Մշակը»: Ռուսաց այդ մեծ թերթի № 254 մէջ, ներքին լուրերում դարմացմամբ կարդում ենք հետևեալը: «Փարիզում հայերէն լեզւով հրատարակվող Մշակ լրագիրը հաղորդում է Շէյխ-Իբադուլլահի մասին հետևեալը»: Ինչպէս էք հաւանում այդ տեսակ բան: «Голосъ» ստանում է ի հարկէ և «Кавказъ» լրագիրը, ամեն օր այդ թերթի մէջ տեսնում է քաղուածներ «Մշակից» և չէ իմանում որ այդ հայոց լրագիրը հրատարակվում է Թիֆլիսում, Ռուսաստանի սահմաններում, այլ մինչև այժմ կարծում է որ մեր՝ թերթը հրատարակվում է փարիզում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Անգլիական զօրքերի հրամանատար Եգիպտոսում, Ուէլսլէյ, հրատարակել է հետևեալ շրջաբերականը: «Զօրքերի գլխաւոր հրամանատարը շնորհաւորում է զօրքին այն փառաւոր յաղթութեան համար, որ պսակեց Նրա արշաւանքը և որ վերջացաւ սեպտեմբերի 14-ին Կայիրէի միջնաբերդի գրաւելով և ապստամբ Արաբի-փաշայի գերելով: Քսան և հինգ օրում զօրքը կարողացաւ ափ իջնել Իզմայիլիայում, անցնել անապատը մինչև Զագազիգ, նուաճել Եգիպտոսի մայրաքաղաքը և կատարել չորս յաղթութիւններ թշնամու վրա, այն է՝ օգոստոսի 24-ին Մայֆէրի մօտ, 25-ին Թէլ-էլ-Մախուտի մօտ, սեպտեմբերի 9-ին Կասսասինի մօտ և վերջապէս սեպտեմբերի 13-ին Թէլ-էլ-Կեբիրի մօտ, որտեղ անգլիացիք յոգնած՝ գիշերային վերջին արշաւանքը անելուց յետոյ, հասցրին թշնամու վերջին հարուածը, շտապով վերցնելով խիստ ամրութիւնները և խլելով Նրա բոլոր թնդանօթները, որոնք թւով 60 էին:» Համարելով այն բոլոր անցքերը, որոնք այս կարճ ժամանակամիջոցում կատարվեցան այդ արշաւանքի ընթացքում, գլխաւոր հրամանատարը պարծենում է այն փաստով, որ այս բոլոր աջողութիւնները ապացոյց են այն բարձր պատերազմական արիութեան և ազնիւ անձնանւիրութեան, որով ոգևորված էին իր իշխանութեան տակ գտնված բոլոր զօրքերը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանական «Bamberger Volksblatt» լրագրի խմբագիրը նորերումս տպել է իր թերթի մէջ հետևեալ խոստովանութիւնը: «Ոչ մի գործ այնքան անախորժութիւններ չէ ծնեցնում, այնքան առիթ չէ տալիս յարձակումների, որքան լրագրի հրատարակութեան գործը, որին ամեն մարդ իրաւունք է համարում քննադատել, թէև քննադատութեան մասին ոչինչ հասկացողութիւն էլ չունենար: Եթէ լրագիրը իր մէջ շատ քաղաքական յօդուածներ է պարունակում,—հասարակութիւնը դժգոհ է լինում: Եթէ լրագիրը շատ քիչ է պարապում քաղաքականութեամբ,—ընթերցողը չէ էլ ուզում նայել լրագրի վրա: Եթէ լրագրի մի որ և է յօդուած շատ երկար է,—Նրան դեռ չը կարդացած ձանրացուցիչ են համարում. եթէ յօդուածը կարճ է,— ասում են թէ նա անկատար է: Եթէ լրագրի գիրքը փոքր է,—ասում են թէ բաժանորդների համեմատ շատ քիչ բան են տալիս ընթերցողին. եթէ մեծ է թերթի գիրքը,—գանգատվում են որ մի օրվայ մէջ անհնարին է կարդալ ամբողջ համարը: Եթէ լրագիրը հեռագիրներ է տպում,—մեզ ասում են որ մենք միմիայն սուտ լուրերով ենք լցնում մեր թերթը. իսկ եթէ չենք տպում հեռագիրներ,—մեզ մեղադրում են որ մենք այդ անում ենք թեւադրված լինելով կուսակցական ոգուց: Եթէ մենք հանաքներ ենք տպում մեր թերթի մէջ,—այդ հանաքները անհամ են համարում. եթէ չենք տպում, մեղադրում են խմբագրութեանը, որ նա չափից դուրս չոր ու ցամաք կերպով է խմբագրում իր թերթը և այդ տեսակ լրագիր կարդալ չարժէ: Եթէ մենք մի որ և է մարդուն գովեցինք,—մեզ անպատճառ կը մեղադրեն կողմնապահութեան մէջ. եթէ չը գովեցինք,—նոյնպէս կը մեղադրեն կողմնապահութեան մէջ: Բաւական է եթէ մի լրագիր տպեց մի յօդուած, որ դուր եկաւ կանանց,—անմիջապէս տղամարդիկ կասեն որ այդ յօդուածը դարդակախօսութիւն է, քանի որ կանանց կարող էր հաճելի լինել: Բայց եթէ չաշխատենք հաճելի լինել կանանց,—մեր լրագրին ոչ ոք չի գրվի: Վերջապէս ինչ անենք, որ չենթարկվենք այդ տեսակ հակասող պահանջներին:»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ԽԱՐԿՕՎ, 24 սեպտեմբերի: Նոյեմբերի 10-ի համար թոյլ է տուած Հարաւային Ռուսաստանի լեռնային արդիւնաբերողների եօթերորդ ժողովը:

ԲԱԳՈՒ, 24 սեպտեմբերի: Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղին կառուցանողներին թոյլ է տուած յետաձգել Նրա բացումը մինչև յունվար: Այստեղից Բաթում շատ նաւթ է տանվում:

ՎԻԼՆՕ, 24 սեպտեմբերի: „Виленскій Вѣстн.„ լրագիրը հնարված է անուանում այն լուրը, իբր թէ կուն Տօլլեբէն լուկարծիք յայտնեց Կօվնայի դումայի ձայնաւորների ճառերի մասին:

ՊԵՇՏ, 24 սեպտեմբերի: Պրեսբուրգի նահանգի մէջ պաշարողական դրութեան յայտնելը յետաձգված է, որովհետև նահանգական վարչութիւնը հրաժարվեցաւ կատարել այդ կարգադրութիւնը:

ՊՐԵՍԲՈՒՐԳ, 24 սեպտեմբերի: Քաղաքը հանգիստ է:

ԼՎՕՎ, 24 սեպտեմբերի: Պապը Լվօվի միձակի կառավարութիւնը յանձնեց Սեմբրատովիչի եղբօր որդուն: Ստանիսլավօվի մէջ հիմնված է յոյն-կաթօլիկական եպիսկոպոսութիւն:

լորովին մեռածի նման էր երկիւղից: Բայց ինչով վերջացաւ նա,—շատ հասարակ բանով: Ինչպէս շնորհակալ չը լինել ձեզանից: Եթէ դուք իմ գտակը չը խլէիք, ես, կարելի է, հէնց մի և նոյն րոպէում սարսափելի կերպով հոգիս կը տայի:

—Ծիծաղելի է, շատ ծիծաղելի, ասաց մելիքը,—որ ես կարող լինէի փոխել ճակատագրի վճիռը: Նա պատրաստել էր քեզ համար մահ, իսկ ես քո գտակը վեր առնելով, դու ազատվեցար մահից:

—Ի հարկէ, պատասխանեց աստղագէտը, հանգիստ կերպով տեղաւորվելով գորգի վրա, և ուրախանալով, որ առիթ գտաւ իր իմաստութիւնների վրա խօսելու:—Լսեցէք, մելիք, մենք, գիտնականներս, հետևողներ ենք մի մեծ աստղագէտի (որին թող Ալլահը հանգիստ պարգևեսցէ) և կարող ենք ամեն ժամանակ երկնային համաստեղութիւնների շնորհիւ նախագուշակել մարդիկների դժբախտութիւնները: Մենք իմանում ենք այդ մոլորակների և մեծ աստղերի միաւորվելուց կամ Նրանց միմեանց հակառակ կանգնելուց: Դրանցից ամեն մէկը ունի առանձին ազդեցութիւն մարդու վիճակի վրա և գտնվում է զանազան յարաբերութիւնների մէջ Նրա սեպհական աստղի հետ: Բայց ինչումն է իսկապէս կայանում աստղների սպառնացող վտանգը,— այդ խիստ հազիւ անգամ կարելի է ճշտութեամբ հասկանալ: Թէև ոմանք խաբեբաներից (թող Ալլահը ուղարկէ Նրանց վրա իր նզովքը) կոչելով իրանց աստղագէտներ, որոշ կերպով բացատրութիւններ են տալիս այդ մասին: Բայց դա ստուգութիւն է: Դժբախտութիւնը, թէ մեծ լինէր նա և թէ փոքր, դարձեալ դժբախտութիւն է: Ես տեսնում էի, որ ինձ սպառնում էր մի դժբախտութիւն, և այդ պատճառով խորասուզված էի մի համաստեղութեան դիտողութեան մէջ: Այդ կատարվում էր իսկ և իսկ նոյն րոպէում, երբ ձեր բարկութիւնը բորբոքվեցաւ ինձ վրա: Եւ հէնց ձեր բարկութիւնն էր չար աստղի ինձ սպառնացող դժբախտութիւնը: Յետոյ...

—Յետոյ, տհաճութեամբ կրկնեց մելիքը,—յետոյ վերջ կը դրվի՞ քո այդ անտանելի շատախօսութիւններին: Ինչ են գուշակում այդ քո քանոններն ու գծագրութիւնները: Կարող եմ ես այժմ խօսակցել իմ եղբօրորդու հետ: Այո, կամ այո, կամ ոչ:

—Շնորհ արէք, մելիք, մի տաքացէք: Պէտք է քննել այդ հանգամանքը մանրամասն կերպով: Շտապելով կարելի է բոլորը փչացնել: Ես կը սկսեմ...

—Էլ ինչ պիտի սկսես, ապա ինչ էիր շինում, երբ գծեր էիր խաղում յատակի վրա:

—Ես չորրորդ անգամ պատրաստվում էի գիտողութիւններ անել, որպէս զի վերստուգէի իմ նկատողութիւնները: Այդ միջոցին յանկարծ յայտնվեցաւ հէնց այն չար աստղը, որը իսկապէս իմ անձին էր վտանգ սպառնում: Ես այնքան վախեցայ, որ թողեցի իմ գուշակութիւնները:

—Շնորհակալ եմ: Դէ հիմա նորից սկսիր քո գուշակութիւնները, միայն աշխատիր շուտով վերջացնել: Եթէ քո աչքերին կրկին անգամ կը յայտնվի այն չար աստղը, խնդրեմ ասա ինձ, ես կը խլեմ քո գտակը, և ամեն ինչ կը փարատվի:

Աստղագէտը մինչև անգամ չը ժպտաց մելիքի այդ կատակի վրա, այլ հանգիստ կերպով նստեց գորգի վրա, կրկին շարունակելով իր գիտողութիւնները:

Մելիքը կրկին սկսեց անցուդարձ անել սենեակի մէջ, կծելով իր շրթունքները, և ինքն իրան մրմնջալով. «մենք ես խելագարներ ենք, որ հաւատում ենք այդ աստղագէտներին: Քրիստոնեայ լինելով հանդերձ, հաւատում ենք նախասահմանութեան: Ահա ինչ է նշանակում պարսիկների ազդեցութիւնը, որ խիստ զգալի է դարձել Ղարաբաղի վրա: Այժմ մենք մեծ չափով մահմեդական նախապաշարմունքներ ենք ընդունել և համարեա կէս-մահմեդականներ ենք դարձել: Դրանով պարսիկները և թուրքերը հայոց ամբողջ թագաւորութիւնը կարողացան բաժանել իրանց մէջ: Մենք, հայոց մելիքներս, միայն մնացել ենք անկախ մեր լեռների մէջ: Այդ խիստ ցաւալի բան է: Միշտ կորստաբեր է լինում այն թուլութիւնը, երբ մի ժողովուրդ ընդունում է սովորութիւններ օտարներից: Ես գիտեմ, որ յիմարութիւններ են այդ բոլոր նախագուշակութիւնները, այդ բոլոր աստղաբաշխական համարումները, այսու ամենայնիւ, չեմ վստահանում առանց Նրանց վճռել մի որ և իցէ գործ, թէև շատ հասարակ լինէր նա: Ինչպէս չեմ վստահանում խօսակցել իմ եղբօրորդու հետ, որից կախված է պատերազմ կամ խաղաղութիւն իմ և Թալիշի իշխանի մէջ: Իսկ ինչից է առաջ գալիս այդ,—այն միահաւատութիւնից, թէ կարելի է որ լինի փոքր ինչ ճշմարտութիւն աստղաբաշխական գնորաբանութիւնների մէջ...

Այդ միջոցին մելիքի խորհրդածութիւնները ընդհատեց աստղագէտը, որը, գժի նման վեր թռչելով, բացականչեց.

—Շտապեցէք, շտապեցէք, մելիք, հրամայեցէք շուտով կանչել ձեր եղբօրորդուն. եթէ մի քանի րոպէներ ես անցնելու լինեն, շատ ուշ կը լինի: Միթէ չէք նկատում, թէ որպիսի չար աստղներ են մօտենում ձեր բախտաւոր համաստեղութեանը:

Նա ժամանակ չը տուեց մելիքին խորհելու և իր աղաղակով կանչեց բոլոր նօքարներին: Այդ վերջինները զարմացած խմբվեցան աստղագէտի շուրջը, որը հազար անգամ կրկնեց Ջումշուդի անունը:

—Կանչեցէք իմ եղբօրորդուն, հրամայեց մելիքը,—յայտնեցէք, որ այս րոպէիս ես պահանջում եմ Նրան իմ մօտ:

Նօքարները վազեցին կատարելու հրամանը:

Մելիքը, դառնալով դէպի աստղագէտը, աւելացրեց.

—Հա, ճշմարիտ, դու խենթ ես եղել, աստղագէտ, և քո աստղներն էլ նոյնպէս...

Թուրքը չը պատասխանեց և նստեց դարձեալ գուշակութիւններ անելու համար:

II.

ՋՈՒՄՇՈՒԴ

Շուտով բացվեցաւ դուռը, յայտնվեցաւ մի երի-

ԿԱՅԻՐԷ, 24 սեպտեմբերի: Մարգարէի սրբազան գօրգի սովորական տեղափոխութիւնը հանդիսաւոր կերպով կատարվեցաւ: Ներկայ էին խեդիվ, գեներալ Ուէլսլէյ և կօնսուլների դուքսը:

ԼՕՆԴՕՆ, 24 սեպտեմբերի: Եգիպտական հարցի վերաբերութեամբ կատարեալ համաձայնութիւն կայացաւ Գերմանիայի, Աւստրիայի, Անգլիայի և Իտալիայի մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 սեպտեմբերի: Բորսային լուրեր են տարածված, թէ, որովհետև զինուորական բաժնի ծախսողական գումարը նշանաւոր կերպով մեծացել է, ենթադրված է շատացնել ծախսողական թոշակը: „С. Петерб. Вѣд.“ լրագիրը հաղորդում է, որ թագադրութեան համար կայսրի և կայսրուհու համար պատրաստված են աքիսեայ ծիրաններ, որոնց համար մորթիները ընտրված են Սիբիրից բերած 100,000 աքիսներից: Իւրաքանչիւր ծիրանին շինված է մի քանի հազար պոչերից: Ծիրանները զարդարված են թաւիշով և ոսկէ հարուստ կարով: Ամբողջանիի համար 3,000 մորթիներ գործ կածվեն:

ԲՐԵՍՏ-ԼԻՏՕՎՍԿ, 25 սեպտեմբերի: Այստեղի ամրոցը հասան ինժեներների գլխաւոր գեներալ Դեն և ամրոցի հրամանատար Բագվաշօվսկի: Սպասում են պատերազմական մինիստրին:

ՍՏԱՐԻՑԱ, 25 սեպտեմբերի: Զեմստվօն վճռեց մշակել հարցը գաւառական հողերի վրա դեսեատինայի հարկ դնելու մասին յօգուտ հոգեւորականութեան, որ դրա փոխարէն եկեղեցական արարողութիւնները պէտք է ձրիապէս կատարէ:

ԼՕՆԴՕՆ, 25 սեպտեմբերի: Եգիպտոսի մէջ անգլօ-ֆրանսիական ֆինանսական վերահսկողութեան ոչնչացնելը անկասկածելի է համարվում: Այստեղի մամուլի մի մասը յայտնում է, որ Սուէզի ջրանցքի ընկերութիւնը քաղաքական ազդեցութիւն չը պէտք է ունենայ: „Standart“ լրագիրը Արաբի-փաշային ժողովրդական առաջնորդ է անուանում, որը, եթէ յաղթէր, երկրորդ Գարիբալդի կը լինէր, և այդ պատճառով նրա մահուան պատիժը անգթութիւն է համարում:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 25 սեպտեմբերի: Լորդ Դեօֆերին Բ. Դրանը բաւականութիւն յայտնեց յոյն-թիւրքական սահմանական վէճը վերջացնելու առիթով: Այնու ամենայնիւ նոր դժուարութիւններ են ծագել, որոնց վերջացնելը Յունաստանը պահանջում է երեք օրվայ ժամանակամիջոցում, սպառնալով նրանց քննութիւնը կօնֆէրենցիային յանձնել:

ՀՌՕՄ, 25 սեպտեմբերի: Լուրերը պապին սպանելու դիտաւորութեան մասին բացատրվում են որսորդ գիւղացու անզգուշութեամբ: Գնտակը ընկաւ պալատից քառասուն քայլ հեռաւորութեամբ: Գիւղացին ենթարկված է դրամական տուգանքի:

ԲՈՒԴԱ-ՊԵՇՏ, 26 սեպտեմբերի: Նովի Պեշտ անուանված տեղը հեծելազօրք է ուղարկված, երկիւղ կրելով, որ այնտեղ հակա-հրէական անկարգութիւններ կը ծագեն:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 26 սեպտեմբերի: Առաջին մինիստր Սայիդ-փաշա խորհուրդ է տալիս սուլթանին դաշնակցութիւն կապել արևմտեան պետութիւնների հետ և ներքին վերանորոգութիւններով զբաղվել:

ԼՕՆԴՕՆ, 26 սեպտեմբերի: Այստեղի մամուլը ընդդէմ է Եգիպտոսի մէջ անգլօ-ֆրանսիական ֆինանսական հսկողութեան վերականգնմանը, առաջարկելով Ֆրանսիային վարձատրութիւն: Տունիսի մէջ երկու մասնաժողովներ են հիմնվում Ալեքսանդրիայի ռմբակոծութիւնից վնասվածների հարցը քննելու համար:

ԿԱՅԻՐԷ, 26 սեպտեմբերի: Արաբի-փաշա, չը հաւատալով եգիպտական փաստաբաններին, իրան դատարանի առաջ պաշտպանելու համար, դիմեց անգլիական իրաւաբաններին: Բ. Դուռը հարց բարձրացրեց ձեռնհասութեան մասին զինուորական այն դատաստանի, որ պէտք է դատէ Արաբի-փաշային:

ԿԱՏԱՐՐՕ, 26 սեպտեմբերի: Բօսնիայի և Հերցեգօվինայի խաղաղացնելը վերջնական չէ: Բօսնիայի մէջ դեռ ևս գործում են 1,500, իսկ Հերցեգօվինայի մէջ 700 ապստամբներ:

ԲՐԵՍՏ-ԼԻՏՕՎՍԿ, 26 սեպտեմբերի: Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը անհրաժեշտ համարեց կանոնաւորել արևմտեան Բուգը Բրեստի և Սերոցկի մէջ:

ՏՕՄՍԿ, 26 սեպտեմբերի: Օբ գետի վրա նաւագնացութիւնը դադարեցաւ: Սիբիրի լրագիրները մեղադրում են ֆրանսիական ճանապարհորդ Մարտենին, որ նկարագրում էր ամեն բան, հիմնվելով լուրերի և պատահական պատմութիւնների վրա:

ՎՕԼՕԳԴԱ, 26 սեպտեմբերի: Նահանգական դատարանի մէջ վերջացաւ գործը ազնուական կրօնկօու հիւրանոցի մէջ Գաբրինօվ ծառայի ձեռքով սպանվելու մասին: Ծառան դիակը վերնայարկում պահում էր 194 օր: Մարդասպանը դատապարտված է տաժանակիր աշխատանքների հանքերի մէջ 20 տարով: Հիւրանոցի տէր Սկօբոլևով յանցանքը ծածկելու համար դատապարտված է 30 տարվայ տաժանակիր աշխատանքների:

ՐԻԱԶԱՆ, 26 սեպտեմբերի: Քաղաքային գործերը վարող նահանգական ատեանը վճռեց քրէական գործ սկսել Սկօպինի բանկի վարչութեան դէմ: Նահանգական դատարանին մի քանի խնդիրքներ են տուած բանկը սնանկացած յայտնելու մասին:

ԵԱԼՏԱ, 26 սեպտեմբերի: Ներկայ սեզօնին 8,985 եկողներ կային, մինչդեռ անցեալ տարի 8,880:

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 26 սեպտեմբերի: Քաղաքի վերևը Վօլգա գետի վրա ջրասոյզ եղան երկու շոգենաւեր:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ 24 սեպտեմբերի: „Правит. Вѣст.“ լրագիրը հաղորդում է, որ Օրենբուրգի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Դալ իր խնդիրքի համեմատ արձակված է պաշտօնից, նրա տեղ նշանակված է Վիլնօի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի օգնական Սօլսկի: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է. Եարօվիին սպանող Շտեմբելլի դատաստանական գործը սկսվեցաւ կազանի մէջ: Մօսկվայի և Ս. Պետերբուրգի մէջ այսօր յօբելեանի ներկայացումներ կան: Խաղում են „Նեդօրօսլ“: Ուսումնարանների ձրի տոմսակներ են տուած: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ երկաթուղեան գործերի մասնաժողովի աշխատանքները և նրա օրինագիծը առաջադրված են պետական խորհրդի քննութեանը: Լուրեր են տարածված, որ զինուորական բաժնի ծախսողական գումարի մեծանալու պատճառով, ենթադրված է ծախսողական թոշակը շատացնել քառն տոկոսով:

ՓԱՐԻԶ, 24 սեպտեմբերի: Լեսսեպս հեռագրեց Կայիրէ, թէ կարող է ապացուցանել, որ Արաբի-փաշա պաշտպանում էր եւրոպացիներին և ազատեց 15,000 մարդ:

ԿԱՅԻՐԷ, 24 սեպտեմբերի: Ալեքսանդրիայի փաստաբանները հրաժարվում են պաշտպանել Արաբի-փաշային, երկիւղ կրելով կորցնել իրանց պրակտիկան: Ասում են, որ դօկումենտներով ապացուցանվում է Արաբիի համախոհութիւնը յունիսի 11-ի սպանութիւններին: Խեդիվ և շերիֆը նրա մահուան պատիժը անհրաժեշտ են համարում երկրի հանգստութեան համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 սեպտեմբերի: „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Տուրկեստանի ուսումնարանների գլխաւոր տեսուչ Կուն նշանակված է Վիլնօի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի օգնական: Արձակված է պաշտօնից իր խնդիրքի համեմատ Լավրովսկի, որ Բեզբօրօդկօի լիցէյի դիրեկտոր էր Նեժինի մէջ: Նշանակված են կոմս Լամզդօրֆ դիրեկտոր և իշխան Օբօլենսկի փոխ-դիրեկտոր արտաքին գործերի մինիստրութեան կանցելարիայի մէջ: „Голосъ“ լրագրին հաղորդում են կազանից. Շտեմպել մեղաւոր է համարված սպանութեան մէջ բարկացած ժամանակ: Դատապարտված է՝ զրկվել իրաւունքներից և բնակվել Ենիսէյի նահանգի մէջ: Բայց ի նկատի առնելով մեղադրվածի համար հանգամանքների դժբաղդ բերմունքը, դատարանը միջնորդում է կատարեալ ներումն շնորհելու մասին: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է. Այսօր պետական խորհրդի մէջ քննվում է հարցը 1864 թուականի դատաստանական կանօնադրութիւնը հիւսիս-արևմտեան վեց նահանգների մէջ գործադրելու մասին: Գիւղական կալուածական առաջին բանկը բացված է ֆինանսների մինիստրութեան շինութեան մէջ: „Новости“ լրագիրը հաղորդում է. Սենատի մէջ պէտք է քննվի Թիֆլիսի վաճառական Էկսելբերգի գանգատը ֆինանսների մինիստրի և նրա օգնականի վրա իր արանզիտի առեւտուրը դադարեցնելու համար մաքսային կանօնադրութիւնը խախտելու պատճառով: Այդ գործով հետաքրքրված են Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի առևտրական յայտնի տներ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

տասարդ հրապուրիչ դէմքով, որի հայացքը արտայայտում էր հոգեկան սաստիկ տխրութիւն: Նա պատկառանքով ողջունեց իր հօրեղբօրը, որը լռութեամբ տեղ ցոյց տուեց նրան գորգի վրա, իսկ ինքը նստեց նրանից փոքր ինչ հեռու:

—Ասա ինձ, Ջումշուդ, վերջապէս խելքի եկա՞ր դու, այժմ զգում ես քո վարմունքի բոլոր անտեղիութիւնը:

—Ես շատ յանցաւոր եմ ձեր առջև, հօրեղբայր, և ինձ չեմ արդարացնում: Բայց այդ չէր կարող ուրիշ կերպ լինել...

—Ի՞նչպէս չէր կարող ուրիշ կերպ լինել, յանդուգն պատանի, բարկութեամբ գոչեց մէլիքը:—Սափրել ինձ երդմնազանց լինել, յաւիտեան կրաւացնել ինձ Խամսայի բոլոր մէլիքների հետ,—այդ բոլորը քո աչքում ոչինչ բան է երեւում:

—Դուք խօսք և երդում տուեցիք առանց իմ համաձայնութեան, երբ ես դեռ երեխայ էի, պատասխանեց Ջումշուդը սառնութեամբ:—Իսկ այժմ ես երիտասարդ եմ, բան եմ հասկանում, և չեմ ցանկանում համաձայնվել: Եւ դրա մէջ ես մի պատճառ չեմ տեսնում, որ առիթ տար ձեզ բարկանալու, իսկ Թալիշի մէլիքին ձեզ սրտիկելու, որ կատարէք ձեր խոստմունքը:

—Այդ լաւ է: Բայց դու դեռ շատ ջահիլ ես, որ կարողանաս մեզ բան սովորացնել: Մի խօսքով, ես այդ կամենում եմ, ես պահանջում եմ, և որպէս քո տէրը, հրամայում եմ քեզ, եթէ ոչ, երդվում եմ իմ նախնեաց տատերներով, որ այդ խէնջարը իմ ձեռքով կը ցցեմ քո կուրծքի մէջ, որսաց մէլիքը:

Ջումշուդը փոխանակ պատասխանի, բաց արեց իր կուրծքը և սկսեց սառնասրտութեամբ նայել հօրեղբօր վրա:

Երիտասարդի այդ հերոսական վարմունքը զինաթափ արեց մէլիքին: Նա տեսաւ, որ Ջումշուդի հաստատամտութիւնը ոչնչացնում է իր բոլոր նպատակները: Եւ յուսալով, որ մեղմութեամբ կարող է համոզել նրան, մօտեցաւ, բռնեց եղբօրորդու ձեռքը, ասելով.

—Ես մեծ բաւականութեամբ եմ տեսնում, սիրելի Ջումշուդ, որ հերոսների արիւնը վազում է քո երակների մէջ: Ցանկում եմ քո հաստատամտութիւնը և նրա վրա ուրախութեամբ զարմանում եմ: Բայց լսիր. իւրաքանչիւր մարդ պէտք է յարմարվի հանգամանքների հետ: Երկպառակութիւնը և ներքին կռիւները ոչնչացրին հայոց թագաւորութիւնը, որ մի ժամանակ ծաղկած էր և կանգնած էր խիստ նշանաւոր աստիճանի վրա հին թագաւորութիւնների շարքում: Մենք, միայն Ղարաբաղի լեռնական մէլիքներս, պահպանեցինք մեր անկախութիւնը: Մեր նախնեաց քաջագործութիւնները յայտնված էին մինչև անգամ Շահ-Աբաս մեծին: Նա Վարանդայի, Գիւլիստանի, Թալիշի և Խամսայի միացած մէլիքներին աւելի գնահատեց, քան այդ ժամանակ Հայաստանը կառավարող հայոց միւս իշխանական տների ներկայացուցիչները: Նա թոյլ տուեց մեզ միայն անմատչելի, և շնորհեց «մէլիք» նշանաւոր կոչումը, որը մենք այժմ կրում ենք: Բայց ինչով մեր նախնիքը կարողացան այնպէս յաջողութեամբ պատերազմել այդ մեծ թագաւորի դէմ:—Միայն նրանով, որ Խամսայի բոլոր հինգ մէլիքները միացած էին բարեկամութեան և աւրեան ամուր դաշնակցութեամբ: Նրանց յաջորդները հետևեցին նախորդների օրինակին, և մեր հայրենիքի անկախութիւնը պահպանվեցաւ:

—Քո հօր մահից յետոյ, յառաջ տարաւ մէլիքը,—երբ դու դեռ երեխայ էիր, ես վեր առնելով քեզ իմ խնամակալութեան ներքոյ, մի և նոյն ժամանակ մտածեցի ամօրինել քո ապագայ բախտաւորութիւնը: Այդ էր պատճառը, որ քեզ համար նշանադրեցի որպէս հարսնացու Թալիշի մէլիքի աղջիկը, որը այն ժամանակ գտնվում էր դեռ օրօրոցի մէջ: Եւ այդ խնամութեան վրա մենք դրած էինք մեր յոյսը, որ բարեկամութիւնը մեր տների մէջ աւելի ամրապնդված կը լինի: Ես խօսք տուեցի Թալիշի մէլիքին և այդ խօսքը հաստատված էր սուրբ երդումով: Երբ որ դու չափահաս դարձար, ես հարկաւոր համարեցի առժամանակ ուղարկել քեզ ջուանշիրցիների մօտ: Այդ այն նպատակով էր, որպէս զի դու կարողանայիր սովորել այդ անվեհեր լեռնական ձիավարներից նրանց պատերազմական ճարպկութիւնները, նրանց զէնք և նիզակ գործածելու ձևերը: Դու արդարացրիր իմ յոյսերը: Բայց այնտեղից վերադառնալուց յետոյ, ես քեզ տեսնում էի միշտ տխուր, միշտ խորասուզված մռայլ մտատանջութիւնների մէջ: Թալիշի մէլիքը, լսելով քո վերադարձը, դեսպանութիւն ուղարկեց մեզ մօտ, հրաւիրելով մեզ իր բերդը՝ Ջէյվայ, քո և նրա դստեր պսակի խորհուրդը կատարելու համար: Այդ պատճառով ես առաջարկեցի քեզ մեր գնալու մասին, և մի և նոյն ժամանակ բացատրեցի իմ նպատակները: Իսկ դու, փոխանակ յայտնելու ինձ քո հնազանդութիւնը, որպէս հարկն էր, բոլորովին մերժում ես կատարելու այն խօսքը, որ ես տուել եմ դրանից տասն և չորս տարի առաջ: Դու կամենում ես, որ ես դաւաճանեմ իմ տուած խօսքին և երդմանը: Խօսիր, ինչը կարող է արդարացնել քո այդ վարմունքը:

—Դուք իրաւունք ունէք, հօրեղբայր, պատասխանեց Ջումշուդը,—ես չեմ կարող արդարացնել ինձ: Բայց ի նկատի ունեցէք, որ մարդու կեանքում երբեմն այնպիսի դէպքեր են պատահում, որոնց ժամանակ անկարելի է դառնում հետևել խոհականութեան մինչև անգամ ամենախիստ ձայնին...

—Ես չեմ կամենում մտնել քո պատճառաբանութիւնների մէջ, քանի որ դու ինքդ չես կամենում յայտնել ինձ այդ պատճառաբանութիւնների գաղտնիքը:—Բայց ինչ պատասխանեմ ես մէլիքի դեսպանին:

—Ինչ որ դուք կամենում էք:

(Կը շարունակվի)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՂԴԱՍԱՐ և ՎԱՍԻԼ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եղբայրները, կատարինէ Ալիխանեան, Տէկլէ Տէր-Աստուրեանց և Մարիամ Մալքարեանց ցաւօք սրտի յայտնելով իրանց ՄՕՐ ՕՍԱՆԱՅ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ՄԱՀԸ, խնդրում են ծանօթներին և ազգականներին պատուել ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ երեքշաբթի սեպտ. 28. 10 ժամին Միխայլովսկի փողոց Ալիխանովի տունից դէպի Աստուածածնայ եկեղեցին։

1—1

ԴՕԿՏՕՐ Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆԸ

Միայն ամսոյս 15-ից կարող է հիւանդներ ընդունել, առաւօտները ժամը 9—11, իւր նախկին բնակարանում. Սօլօլակ, Սերգիեվսկի փողոց, Բայինդուրովի տանը։

9—10

ԹԷՅ առաջին հունձի այս տարի չափազանց գոյնաւոր և հոտաւէտ։ Այդ թէյից **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ** մէջ ստացված է 50,000 ֆունտ և ծախվում է 25% էժան և աւելի լաւ քան թէ ուրիշ տեղ։ Օրինակ. Լաւ ԿՕՆԳՕ թէյ 1 ր.—1 ր. 20 կոպ., պատուական ՍԱՆՑԱ թէյ 1 ր. 40 կ., հիանալի ՄՕՆԻԿ թէյ 1 ր. 60 կ. այս թէյ ամեն տեղ ծախվում է 2 ր.—2 ր. 50 կ., գեղեցիկ ԿԱՑՍԱՈՒ թէյ 1 ր. 80 կ. և ամենալաւ փու-չու-փու թէյ 2 ր. մաքուր թէյ առանց թղթի։ Նոյն տեղը սովորաբար լինում են 500 երկաթէ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 6 ր.—60 ր., երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ ամբողջ Անգլիովկասի համար, շօկօլադ Ֆրայ, Շեֆիլդի ԴԱՆԱԿՆԵՐ, վերականգնող ՄԱԿՄԱՍՏԵՐ մազերի համար, հրացաններ ԴԱՈՒ, ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ Վեբլի, ԹԱՄԲԵՐ Բալնեբիի, կօլմանի նըշըշտայ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ Շվարցի կէս գնով։ **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ, ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅՈՒՄ** № 156, 157, 158, 159 և 100։

46—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԲԷՅԽ վերադարձաւ Թիֆլիս։ **ՍՋՔԱՅԱՒՈՎ** հիւանդների ընդունելութիւնը առաջվայ պէս։ Արսենալնայա քուչայ (Դավիդօվսկայա փողոցի մօտ) տուն № 17։

2—3 (1)

Ցանձնուեցաւ մամուլին մեր

„ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ„ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՅ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ

ԵՒ լոյս կը տեսնի մինչև ամսիս վերջը։

Յ. Նազարեանց

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ աշակերտուհիների ԸՆԴՈՒՆԵԼԸ սկսվում է սեպտեմբերի 14-ից և կը շարունակվի մինչև 25-ը։

Հասցէն՝ Լազարևսկի փողոց, տուն Մէլիք-Շահնազարեանցի։

Տեսուչ դպրոցի՝ կարապետ ԹԷՄՈՒՐԱՋԵԱՆՑ

ՆԱԽԿԻՆ ԽՄԲԱԳԻՐ-ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ

„Гусли" շաբաթագրի, Իվան Ֆելիկսօվիչ ՏԽՕՐԺԵՎՍԿԻ սկսել է նորից պարապել Ա Տ Վ Օ Կ Ա Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Մ Բ։

Նա յանձն է առնում Անդրկովկասի բոլոր ԴԱԴԱՍՏԱՆԱԿԱՆ հիմնարկութիւնների մէջ թէ քաղաքական և թէ քրէական ԳՈՐԾԵՐԻ պաշտպանութիւնը։

ՀԱՍՑԷՆ. Թիֆլիս, Саперная (Սապերնայա) փողոց, № 5.

7—10

Մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ, որ երկար ժամանակ ուսուցչութեամբ է պարապել, ցանկանում է ունենալ ՄԱՍՆԱՒՈՐ դասերը ընտանիքներում, գլխաւորապէս ՀԱՅԵՐԷՆ լեզուից, ԹՐԽԱԲԱՆՈՒԹԵՆԻՑ և ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ։

Պայմանները կարելի է իմանալ „ՄՇԱԿԻ" խմբագրատանը։

7—10

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

սիստեմատիքական ընթացք

Գրիգորի Վարձելեան

Հայոց միջնակարգ ուսումնարանների համար

մասն առաջին (ամբողջ թուեր)

Մամուլի տակն է և սեպտեմբերի առաջին օրերին լոյս կը տեսնի նոյն խնդիրների երկրորդ մասը (կոտորակ թուեր և երրորդական կանոններ)։

Գինն է 40 կոպ.

Ուսումնարաններին զիջումն 20%։

Ծախվում է Վ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան խանութում։

Օտար տեղերից դիմում են այս հասցէով Тифлисъ, въ Агентство В. Шавердова:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ

ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է

„Մշակի" խմբագրատանը.—„կենտրոնական գրավաճառանոցում" Միրիմանովի տանը № № 3 և 4. պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի „կովկասեան գրավաճառանոցում".— պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.— պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում։

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցէով։

ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ".

РАФФИ.

Въ Редакціи газеты «МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

КЁЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

14—50

Նոր ստացվեցան ամենաընտիր ՊԱՊԻՐՈՍԻ ԹՂԹԵՐ արկղիկը 32 կոպէկից մինչև 2 րուբլ 20 կոպէկ։

Ցանկացողները կարող են գնից 10% ուղարկել, իսկ մնացած գումարը վճարել ապրանքը ստանալուն պէս։

Պահանջողներին ուղարկվում է պրէյսկուրանտ։

Մեր հասցէն. РОСТОВЪ на Дону, Мартиросу ТЕРЪ-АСТВАЦАТУРОВУ.

6—10

Լոյս տեսաւ Կ. ՍԱՌԿԱԹԵԱՆԻ „ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՔ" վերնագրով գրքոյքը։ Երեք օրինակից պակաս ՉԷ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ։

Երեք օրինակի գինը ճանապարհածախսով 1 րուբլ։

Գումարով առնողներին զիջում կը լինի 15% մինչև 30%։

Հեղինակի հասցէն. Таганрогъ, Монастырская улица, д. Ѳомина, Саргатову.

6—10

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ։

„Ժուրնալ դ'Օրիան" լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը։

„L'Oriental" թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ։

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ" խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասարակ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9.

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սունդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մառաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) ըէվօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարովի գիլդի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմի. կօֆէ Էյնէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգում 40—1 ր. 25 կ. հայելներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղույթուկ (пухъ), պադնոսներ սամօվարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գըշակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջրբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հաւը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբոր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութօներ, Բրիտանսկի չայնիկներ, կաֆէյնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօէկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարետախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանսկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսապոշկաններ Վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալստիկներ, զոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, ունձրեփ և շոքի. սանդրեր չերմայու ոսկորէ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

143—180

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Сентября 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. зак. д.